

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ТИЩЕНКО МИКИТА ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 162.6

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМАЛІЗАЦІЇ КОНТЕКСТІВ АРГУМЕНТАЦІЇ

09.00.06 – логіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі логіки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, МОН України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Хоменко Ірина Вікторівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри логіки

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Шрамко Ярослав Владиславович,
Державний вищий навчальний заклад «Криворізький
державний педагогічний університет»,
ректор

кандидат філософських наук, доцент
Плахтій Маріанна Петрівна,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнко,
доцент кафедри філософських дисциплін

Захист відбудеться «18» грудня 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.27 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 330.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «15» листопада 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Крикун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтерес до дослідження аргументації віродився у середині ХХ сторіччя. З того часу однією з найактуальніших його складових є аналіз повсякденної аргументації. Остання неможлива без контексту, в межах якого відбувається. Саме це спонукало дослідників звернутися до аналізу контексту. Згодом цей інтерес увійшов і до царини технічних наук, що дозволяє стверджувати про мультидисциплінарний характер цього явища.

Формалізація традиційно вважається головним методом логіки, і формалізація складників аргументації не є виключенням. Для формального виразу контексту аргументації використовують елементи діалогової логіки, немонотонної логіки, інтуїціоністської логіки, формальної діалектики тощо. У зв'язку з цим означена тема є надзвичайно актуальною і в межах сучасних логічних досліджень.

Серед науковців, які займаються дослідженням вищезазначених питань: Д. Волтон (D. Walton), Ф. ван Еемерен (F. van Eemeren), Е. Краббе (E. Krabbe), Г. Праккен (H. Prakken) та інші. Крім того, вплинули на розвиток цієї проблематики праці Л. Амгуд (L. Amgoud), Е. Барт (E. Barth), Е. Блера (A. Blair), Д. Віссера (J. Visser), Ч. Гембліна (C. Hamblin), Р. Гроотендорста (R. Grootendorst), Ф.М. Данга (P.M. Dung), Р. Джонсона (R. Johnson), М. Левінські (M. Lewinski), К. Лоренца (K. Lorenz), П. Лоренцена (P. Lorenzen), Ф. Макагно (F. Macagno), П. МакБерні (P. McBurney), Д. МакКензі (J. MacKenzie), С. Парсонса (S. Parsons), Ф. Садри (F. Sadri), Ф. Тоні (F. Toni), П. Торроні (P. Torroni), Я. Хінтикки (J. Hintikka), П. Хутлосера (P. Houtlosser) та інших.

Предметне поле дослідження науковців, які працюють в царині теорії аргументації, досить широке: визначення та характеристика різних контекстів аргументації; аналіз впливу контексту на процес аргументації; дослідження переконливості та прийнятності аргументації залежно від контексту; з'ясування залежності аргументативних помилок від контексту; формалізація різних типів контексту; розробка аргументаційних систем, діалогових ігор та діалогових протоколів, здатних формально виразити контекст аргументації та інші.

Застосування формального інструментарію для виразу контекстів аргументації ставить нові теоретичні питання, на які мають дати відповідь теоретичні дослідження в царині теорії аргументації.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дослідження виконано в межах комплексної програми наукових досліджень Київського національного університету імені Тараса Шевченка "Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації" і науково-дослідної роботи філософського факультету НДР №11БФ041-01 "Філософсько-світоглядні та політологічні аспекти гуманітарного розвитку сучасного суспільства".

Метою дисертаційної роботи є виявлення суттєвих характеристик контексту аргументації з точки зору можливостей його формальної експлікації.

Досягнення мети дисертаційного дослідження здійснюється шляхом розв'язання таких завдань:

- дослідити джерела походження та еволюцію поняття контексту аргументації;
- виявити суттєві риси контекстів аргументації у типології Волтона-Краббе та в межах прагма-діалектичного підходу;
- провести компаративний аналіз діалогу переконання у типології Волтона-Краббе та прагма-діалектичного поняття критичної дискусії;
- з'ясувати логічний інструментарій, придатний для формалізації контекстів аргументації;
- дослідити можливості та обмеження формалізації різних видів контексту аргументації.

Об'єкт дослідження – сучасна логіка і теорія аргументації.

Предмет дослідження – контекст аргументації з точки зору можливостей його формалізації.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить методологічний інструментарій, розглянутий у працях зарубіжних та вітчизняних дослідників у царині логіки, теорії штучного інтелекту та теорії аргументації.

Дисертаційне дослідження базується на теоретичних методах дослідження контекстів аргументації, запропонованих у працях Е. Блера (A. Blair), Д. Волтона (D. Walton), Ф. ван Емерена (F. van Eemeren), Е. Краббе (E. Krabbe), П. Хутлосера (P. Houtlosser) та інших.

У дисертаційному дослідженні були застосовані формальні методи аналізу аргументації, які наявні у доробках таких дослідників, як Л. Амгуд (L. Amgoud), С. Велз (S. Wells), Д. Віссер (J. Visser), Д. Волтон (D. Walton), М. Вулдрідж (M. Wooldridge), Ч. Гемблін (C. Hamblin), Ф.М. Данг (P.M. Dung), М. Камінада (M. Caminada), П. МакБерні (P. McBurney), Д. МакКензі (J. MacKenzie), Н. Моде (N. Maudet), С. Парсонс (S. Parsons), Г. Праккен (H. Prakken), К. Рід (C. Reed), Ф. Садрі (F. Sadri), Ф. Тоні (F. Toni), П. Торроні (P. Torroni) та інших.

Серед пострадянських науковців дослідженням питань, розглянутих у дисертації, займалися В. Брюшинкін, І. Грифцова, Г. Гріненко, О. Драгаліна-Чорна, Д. Зайцев, Н. Колотілова, Л. Комаха, А. Конверський, В. Крикун, О. Лісанюк, А. Мігунов, І. Мікіртумов, М. Плахтій, О. Смірнова, О. Тягло, І. Хоменко, Я. Шрамко, О. Щербина та інші.

Крім того, для розгляду теоретико-методологічної та джерельної бази дисертаційного дослідження був використаний системний підхід. Для порівняння логічних теорій у дисертаційному дослідженні були застосовані компаративний метод та метод аналогії.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційній роботі на підставі дослідження контекстів аргументації виявлені їхні суттєві риси та з'ясовані можливості їхньої формалізації за допомогою синтаксичних та семантичних засобів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження розкривається у таких теоретичних положеннях, що виносяться на захист:

Уперше:

- на підставі дослідження розробок у царині штучного інтелекту щодо типології діалогів Волтона-Краббе запропонований логічний інструментарій для формалізації контекстів аргументації у прагма-діалектиці.

Набуло подальшого розвитку:

- розуміння теоретичних проблем, пов'язаних з визначенням різновидів контекстів аргументації у типології Волтона-Краббе та прагма-діалектичній теорії контексту: проблеми доречності визначення еристичного діалогу як окремого контексту, невідповідності діалогу дослідження реальному процесу наукового дослідження та недостатній аргументаційні складовій діалогу пошуку інформації.

- з'ясування можливостей формальної діалектики (діалогова гра як інструмент формалізації) та семантичного підходу (побудова аргументаційної системи та розширення епістемічної бази агента аргументації) до формалізації контекстів аргументації.

Доповнено та уточнено:

- розрізнення діалогу переконання у типології Волтона-Краббе та прагма-діалектичної критичної дискусії на підставі місця контексту у цих концепціях: діалог переконання є лише одним з видів контексту, виокремлених у типології, у той час як критична дискусія виступає теоретичною основою для різних контекстів.

- уявлення про передумови появи типології Волтона-Краббе (серед яких формальна діалектика Ч. Гембліна, діалогова логіка К. Лоренца та П. Лоренцена, епістемічна логіка Я. Хінтикки, прагма-діалектика Ф. ван Еемерена) та еволюцію поняття контексту (що спонукалася критичними зауваженнями щодо типології у сучасній літературі) в межах теорії аргументації.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути складовою різноманітних курсів, присвячених сучасній логіці та теорії аргументації. Формальна частина може стати підставою для подальших розвідок у царині штучного інтелекту та програмного вираження процесу аргументації.

Результати дисертації можуть бути використані у навчальних курсах з сучасної логіки, історії логіки, а також теорії та практики аргументації для студентів вищих навчальних закладів України.

Апробація результатів дисертації. Апробація результатів наукового дослідження відбувалася на міжнародних конференціях "Дні науки філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка" (Київ 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017), "Teaching Logic and Prospects of its Development" (Київ 2016), "Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації" (Переяслав-Хмельницький, 2016), "Суспільні науки сьогодні: постулати

минулого і сучасні теорії" (Дніпро, 2016), " Рівень ефективності та необхідність впливу суспільних наук на розвиток сучасної цивілізації" (Львів, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені автором у 15 наукових публікаціях: 5 статей у наукових фахових видання, що реферуються у міжнародних наукометричних базах та 10 тез доповідей.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок. Список використаних джерел включає 153 найменування, з яких 115 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У "**Вступі**" обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та головні завдання, визначено об'єкт, предмет та методи, розкрито ступінь наукової розробленості теми та наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, наведена інформація щодо апробації результатів дослідження, його зв'язок із науковими темами, програмами, подано структуру роботи.

У **першому розділі дисертаційного дослідження "Теоретична та джерельна база дисертаційного дослідження"**, який складається з трьох підрозділів, робиться загальний огляд концепцій, що досліджують поняття контексту аргументації. Визначаються джерела походження та еволюція цього поняття в межах теорії аргументації, а також його пізніше постання у теоріях штучного інтелекту.

У **підрозділі 1.1 "Контекст як категорія сучасних аргументативних досліджень"** було розглянуто виникнення проблематики контексту в межах теорії аргументації. Було визначено, що інтерес до дослідження контексту як складника процесу аргументації виник завдяки роботам Д. Волтона, зокрема у співпраці з Е. Краббе. Дослідники запропонували впливову типологію, яка виокремлює шість типів діалогу, що відрізняються метою учасників, метою діалогу та стартовими умовами.

Джерела цієї типології можна знайти у формальній діалектиці Ч. Гембліна, діалоговій теорії К. Лоренца та П. Лоренцена, мовній прагматиці П. Грайса, епістемічній логіці Я. Хінтикки та прагма-діалектиці Ф. ван Еемерена. Ч. Гемблін виступає засновником формально-діалектичного підходу, в межах якого працюють Д. Волтон та Е. Краббе. П. Лоренцен та К. Лоренц сприяють трансформації логічних правил у діалектичні, додаючи прагматичний компонент. З праць Я. Хінтикки запозичується епістемічний компонент, який дозволяє виокремити діалоги пошуку інформації, засновані на нерівності знань у учасників діалогу. Ф. ван Еемерен та прагма-діалектичний підхід надають канадському науковцю інструментарій для аналізу діалогу переконання.

У **підрозділі 1.2 "Контекст аргументації: критичні зауваження в сучасній теорії аргументації"** була розглянута еволюція витлумачення

контексту в теорії аргументації. Було зафіксовано, що подальший розвиток це поняття отримало в доробку Ф. ван Еемерена. Його концепція, сформульована в межах прагма-діалектичного підходу, була спробою відповісти на його власну критику типології Волтона-Краббе.

Ф. ван Еемерен знайшов чотири головних недоліки цієї типології. По-перше, невизначеність теоретичного статусу класифікації як нормативної чи дескриптивної. По-друге, відсутність чіткої відповідності виокремлених типів діалогу до реальних аргументативних ситуацій. По-третє, нестача критеріїв розрізнення між різними типами діалогів у процесі однієї суперечки. Останнім пунктом критики стала відсутність аргументативного компоненту у деяких виокремлених Д. Волтоном типах діалогу. Запропонована Ф. ван Еемереном концепція контексту вирішує, на думку науковця, усі перераховані проблеми, маючи дескриптивний характер та виокремлюючи конвенціоналізацію та інституціоналізацію як ключові критерії для визначення різновидів контексту.

Неформальна логіка Р. Джонсона та Е. Блера продовжує критику Ф. ван Еемерена, зазначаючи, що розуміння аргументації Д. Волтоном надто широке і включає в себе неаргументативні контексти. Проте самостійної та повноцінної концепції контексту в межах цього підходу створено не було. Незважаючи на це, важливість врахування контексту під час оцінки аргументації неодноразово підкреслюється названими дослідниками і знаходить своє вираження зокрема у визначенні релевантності.

У підрозділі 1.3. "**Контексти аргументації та штучний інтелект**" було розглянуто, яким чином поняття контексту та аргументації з'являються та еволюціонують в галузі комп'ютерних наук. Було з'ясовано, що у теоріях штучного інтелекту поняття аргументації з'являється завдяки працям Ф.М. Данга. Після цього К. Рід додає до сфери комп'ютерних наук поняття про типи діалогу, прямо запозичене у Д. Волтона. Далі в сфері МАС (мульти-агентних систем) створюються формальні системи для п'яти з шести виокремлених у типології Волтона-Краббе типів діалогу зі значною кількістю доповнень та варіацій. Головною особливістю розвитку аргументативної проблематики в царині комп'ютерних наук можна назвати відкритість до досліджень в межах теорії аргументації та значний рівень співпраці між дослідниками.

У другому розділі дисертаційного дослідження "**Контекст як дефініція: теоретичні проблеми**" були розглянуті дві головні концепції контексту в теорії аргументації з метою виокремлення їхніх суттєвих рис та прояснення відмінностей між діалогом переконання у класифікації Волтона-Краббе та прагма-діалектичною критичною дискусією.

У підрозділі 2.1. "**Типологія діалогів Волтона-Краббе: переваги та недоліки**" були виокремлені головні теоретичні проблеми, пов'язані з найпоширенішою класифікацією контекстів. Було визначено, що типологія Волтона-Краббе була створена з метою розробки нового інструментарію для оцінки неформальних помилок. Дослідники виокремили шість головних типів діалогу та декілька проміжних, що поєднують риси одразу декількох типів. До

перших належать сварка, обговорення, пошук інформації, переговори, дослідження та переконання.

Були охарактеризовані специфічні риси, притаманні кожному з виокремлених у типологій контекстів.

З'ясовано, що еристичний діалог має такі характеристики: спонтанний та незапланований початок; спрямованість на виявлення власних прихованих почуттів та емоцій; міжособистісна релевантність, яка визначає використані учасниками аргументи; відсутність встановлених правил та структури діалогу; закритість учасників до аргументів іншої сторони. Головною проблемою у теоретичному аналізі цього типу діалогу виступає його надзвичайно низький рівень раціональності, що ставить питання про необхідність нормативного визначення його особливостей.

Обговорення визначається такими особливостями: наявністю практичної проблемної ситуації, яка стає причиною появи діалогу; практичною спрямованістю усіх міркувань на вирішення цієї ситуації; цілеспрямованістю і низьким рівнем конкурентності та конфліктності; релевантністю, що визначається відносно стартової ситуації та наявної на момент прийняття рішення інформації.

Контекст пошуку інформації характеризується такими суттєвими рисами: він починається з нерівності інформації між учасниками, і метою як діалогу, так і його учасників буде усунення цієї нерівності; комунікація відбувається у вигляді запитань та відповідей; релевантність визначається залежно від того, у якому з підвидів цього типу діалогу відбувається аналізована аргументація. Головною теоретичною проблемою цього типу діалогу є нестача аргументативного компоненту, яка була помітна і для самого Д. Волтона.

Переговорам притаманні такі ознаки: учасники починають діалог з власною множиною інтересів, пріоритетів та цінностей, які визначають усі ходи аргументації; так само, як в обговоренні, усі діалогові ходи мають практичний характер; сторони виступають єдиними регуляторами правил діалогу; процес аргументації являє собою торгівлю; релевантність визначається шляхом порівняння кожного використаного аргументу з аналогічним ходом в нормативній моделі, ускладнюючи таким чином визначення релевантності в іншому практичному типі діалогу, а саме, в обговоренні.

Контекст дослідження характеризується так: високим рівнем раціональності та кооперації; зацікавленістю у встановленні істинності висловлювань; кумулятивністю; нейтральністю агента діалогу. Головними теоретичними проблемами цього типу діалогу є некоректна та спрощена репрезентація реального процесу наукового дослідження; відсутність явно вираженого аргументативного компоненту; умовність діалогічного характеру та неповна відповідність нормативної моделі діалогу з логічною теорією, яка складає її основу.

Контекст переконання має такі характерні особливості: розходження думок як стартова ситуація діалогу; важливість зобов'язань учасників для конструктивної аргументації; немонотонність та модифікованість. Головна

теоретична проблема, пов'язана з цим типом діалогу, полягає у визначенні співвідношення між діалогом переконання та прагма-діалектичною критичною дискусією.

Виявлено, що існує три варіанти визначення їхнього зв'язку. Перший, висловлений Д. Волтоном та Е. Краббе, полягає у тому, що діалог переконання є тотожним критичній дискусії. Другий, висловлений Д. Волтоном, полягає у тому, що критична дискусія є одним з прикладів діалогу переконання з більш строгими вимогами до раціональності. Третій, висловлений Ф. ван Еемереном, полягає в тому, що діалог переконання і критична дискусія це теоретичні конструкти різних рівнів, які неможливо порівняти. Згідно з типологією Волтона-Краббе, діалог переконання – лише один з різновидів контексту, у той час як критична дискусія – більш загальний теоретичний конструкт, який визначає умови раціональної аргументації у будь-якому контексті.

У підрозділі 2.2. "**Місце та значення контексту аргументації у прагма-діалектиці**" було охарактеризоване прагма-діалектичне розуміння контексту аргументації та пов'язане з ним поняття критичної дискусії. Було визначено, що основою прагма-діалектичної концепції контексту є видозміна характеристик критичної дискусії залежно від контексту, який Ф. ван Еемерен воліє називати типом комунікативної активності. У цьому випадку стадії конфронтації ставиться у відповідність вихідна ситуація, стадії відкриття дискусії – процедурні та матеріальні стартові позиції, стадії аргументації – засоби аргументації та критики, а стадії завершення дискусії – можливий результат.

У результаті аналізу наведених дослідником прикладів, робиться висновок, що на теоретичному рівні поняття діалогу переконання та критичної дискусії істотно різняться, і поняття контексту найбільш наглядно демонструє відмінність між ними. У типології Волтона-Краббе різні контексти лягають на тло більш загальної теорії діалогів, а у їхній основі можуть бути різні логічні теорії (інтуїціоністська логіка у дослідженні та діалогова логіка Ерлангенської школи у діалозі переконання). У прагма-діалектичній теорії контексти лягають на нормативну модель критичної дискусії, що не дозволяє ототожнити її теоретичний статус з діалогом переконання у типології Волтона-Краббе.

У третьому розділі дисертаційного дослідження "**Головні підходи до формалізації аргументації**" було визначено поняття формалізації та проаналізовані головні наявні підходи до формалізації аргументації з метою виокремлення ключових рис, необхідних для формальної репрезентації поняття контексту.

У підрозділі 3.1. "**Що означає термін "формальний"?"**" були виокремлені п'ять значень терміну "формальний". По-перше, формальний як такий, що позначає платонівську форму. По-друге, формальний як такий, що побудований за певними граматичними та синтаксичними правилами. По-третє, формальний як такий, що побудований за певними регулятивними правилами. По-четверте, формальний як нормативний, тобто такий, що протистоїть дескриптивному. По-п'яте, формальний як суто логічний, тобто такий, що не

пов'язаний з матеріальною сферою. У дисертації аналізуються лише ті системи, що є формальними у четвертому значенні.

У підрозділі 3.2. "**Можливості формальної діалектики для експлікації контексту аргументації**" були досліджені діалогові ігри як спосіб формалізації аргументації та визначені їхні складники: множина учасників (агентів), що мають власне поле зобов'язань; та сукупність правил, які регулюють поведінку агентів у діалозі, визначають дозволені ходи та фіксують зміни поля зобов'язань після цих ходів. На підставі компаративного аналізу формально-діалектичних ігор *H* та *PPD* було зроблено висновок, що діалогові ігри є найбільш перспективним напрямом формалізації контексту аргументації через їхній динамічний, діалектичний та комунікативний компоненти.

У підрозділі 3.3. "**Семантична модель аргументації в теоріях штучного інтелекту**" були розглянуті підходи до формалізації аргументації в межах теорії штучного інтелекту та мульти-агентних систем. Увагу було зосереджено на трьох прикладах: аргументаційна система Ф.М. Данга; *ASPIC+*; та формальні дослідження Тулузо-Ліверпульської групи. Було визначено, що головний інтерес для дисертаційного дослідження становлять останні два підходи, оскільки саме їхній інструментарій дозволяє збагатити формально-діалектичні діалогові ігри.

ASPIC+ пропонує формалізацію, яка уможлиблює різні варіанти критики аргументації: критику форми, критику засновків та критику висновку. Ці компоненти розширюють можливості учасників аргументації, які знаходяться у діалозі переконання.

Тулузо-Ліверпульська група поєднує аргументаційну семантику Ф.М. Данга з формально-діалектичними діалоговими іграми, одночасно з цим ускладнюючи характеристику агента. Саме в межах цього підходу найбільш продуктивно відбувається робота з контекстами аргументації, оскільки запропоновані ними формалізми дозволяють виразити більш складні контексти діалогу, які потребують не лише логічної складової, але і матеріальної. Прикладами таких діалогів є переговори або обговорення з типології Волтона-Краббе.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження "Діалогові протоколи як спосіб моделювання контекстів аргументації" був присвячений аналізу спроб формалізації поняття контексту аргументації, аналізу їхніх виразних можливостей та обмежень. Для цього були розглянуті наявні формалізації та запропоновані власні ідеї стосовно можливостей формалізації поняття контексту.

У підрозділі 4.1. "**Методологічні передумови формалізації контекстів**" була охарактеризована ієрархія формальних систем, що дозволяють формалізувати різні контексти аргументації. Вона складається з загальної аргументаційної системи, яка містить мета-рівень, у межах якого приймається рішення про початок діалогу того чи іншого типу. Контексти, у свою чергу, визначаються діалоговими протоколами.

У підрозділі 4.2. "**Формалізація типології діалогів Волтона-Краббе: можливості та обмеження**" дисертантом були проаналізовані діалогові протоколи, які репрезентують контексти аргументації, виокремлені у типології Волтона-Краббе. Було зазначено, що типологія Волтона-Краббе найбільше репрезентована у наявних формалізаціях в межах теорій штучного інтелекту. П'ять з шести типів діалогу, виокремлених в межах цієї типології, мають щонайменше один варіант формального представлення. Найбільш репрезентованим є діалог переконання, який можна виразити як засобами формальної діалектики, так і за допомогою більш складних систем.

Також було визначено, що формалізація різних типів контексту відбувається за допомогою поєднання двох компонентів. Перший – це аргументаційна система, яка задає аргументаційну семантику, що становитиме основу для аргументації. Вона може бути публічною, як, наприклад, у розробленій Г. Праккеном *ASPIC+*, або залежати від агента, як у підході до формалізації Тулузо-Ліверпульської групи. Другий – це діалоговий протокол, який безпосередньо задає різні типи діалогу. Його головне завдання – регулювати поведінку агентів в діалозі, визначаючи дозволені локуції та відповіді агента на них. Діалоговий протокол має накладатися на певну аргументаційну систему і не може існувати незалежно від неї.

Дисертантом було з'ясовано, що формальні системи, які регулюють епістемічну базу агента, дають значно більше можливостей для формалізації різних контекстів з типології Волтона-Краббе, оскільки одним з трьох критеріїв розрізнення контекстів є мета агента. Регулювання епістемічної бази агента дозволяє більш точно формалізувати цей компонент типології.

Було виявлено, що основою багатьох діалогових протоколів є встановлена на початку неспіввимірність між учасниками діалогу. У діалогах пошуку інформації та дослідження це неспіввимірність інформації. У діалозі переконання цю неспіввимірність можна визначити як інформаційну, так і як неспіввимірність у комплексах вірувань агентів. У контексті переговорів ця неспіввимірність стосується матеріальних ресурсів, якими володіють агенти. Це дає теоретикам аргументації новий, більш епістемічний погляд на аргументацію. Згідно з таким поглядом, метою аргументації буде наближення епістемічних комплексів учасників діалогу одне до одного.

Було з'ясовано, що контексти, які включають матеріальні ходи (тобто не є формальними у п'ятому значенні), а саме переговори та обговорення, потребують набагато більш виразної формалізації, ніж інші контексти.

У підрозділі 4.2. "**Контексти аргументації в прагма-діалектичних діалогових іграх**" були проаналізовані наявні спроби формалізувати прагма-діалектичну критичну дискусію, представлені Е. Краббе та Д. Віссером. Було зроблено висновок, що наявних наразі спроб формалізації прагма-діалектичної дискусії недостатньо для відображення прагма-діалектичного розуміння поняття контексту. Для цього необхідно поєднати діалогові ігри, які формалізують критичну дискусію, з діалоговими протоколами, здатними формалізувати більш складні приклади аргументації. Це дозволить зберегти

фундаментальну роль критичної дискусії, одночасно розширивши можливості формалізації основних компонентів прагма-діалектики.

Було виокремлено декілька способів збагатити формалізацію прагма-діалектики з метою включення туди інструментарію для вираження контексту. По-перше, розробка аргументаційної системи, у яку б вбудовувалися діалогові протоколи, здатні виражати різні контексти. По-друге, включення епістемічних характеристик агента до формалізації. По-третє, безпосередня розробка діалогових протоколів для різних типів контексту.

У **висновках** подано теоретичні підсумки роботи, які в узагальненому вигляді відображають мету, завдання і наукову новизну дослідження.

– Було розглянуто визначення поняття контексту аргументації та трьох його складових: мікро-контексту, або лінгвістичному; мезо-контексту, або ситуаційному; та макро-контексту, або типу комунікативної активності. Було показано, що з точки зору теорії аргументації найбільший інтерес має вивчення макро-контексту та, меншою мірою, мікро-контексту. Надзвичайна варіативність ситуаційних контекстів заважає їхньому ґрунтовному теоретичному аналізу.

– Були проаналізовані джерела появи поняття контексту аргументації, яке вперше було репрезентовано як тип діалогу у спільній праці Д. Волтона та Е. Краббе. Підґрунтям цієї концепції були: формальна діалектика Ч. Гембліна, діалогова теорія К. Лоренца та П. Лоренцена, мовна прагматика П. Грайса, епістемічна логіка Я. Хінтикки та прагма-діалектика Ф. ван Еемерена. Ч. Гемблін виступає засновником формально-діалектичного підходу, в рамках якого працюють Д. Волтон та Е. Краббе. П. Лоренцен та К. Лоренц сприяють трансформації логічних правил у діалектичні, додаючи прагматичний компонент. З праць Я. Хінтикки запозичується епістемічний компонент, який дозволяє йому діалоги пошуку інформації, засновані на нерівності знань в учасників діалогу. Ф. ван Еемерен та прагма-діалектичний підхід надають канадському науковцю інструментарій для аналізу діалогу переконання.

– Була досліджена еволюція поняття контексту в межах теорії аргументації. Поштовхом до подальшого інтересу до контексту стала критика типології Волтона-Краббе з боку Ф. ван Еемерена. Дослідник виокремив чотири головні недоліки пануючої концепції. Перший – це невизначеність теоретичного статусу класифікації як нормативної чи дескриптивної. Другий – це відсутність чіткої відповідності виокремлених типів діалогу до реальних аргументативних ситуацій. Третій – це нестача критеріїв розрізнення між різними типами діалогів в процесі однієї аргументації. Четвертий – це відсутність аргументативного компоненту у деяких виокремлених Д. Волтоном та Е. Краббе типах діалогу.

– Були виявлені передумови появи поняття контексту в межах теорій штучного інтелекту. Тут інтерес до аналізу аргументації виник завдяки публікаціям Ф.М. Данга, після чого К. Рід звертається до праць Д. Волтона та Е. Краббе, додаючи у сферу дослідження цієї галузі поняття різних типів діалогу.

– Були проаналізовані типи діалогу, виокремлені у типології Волтона-Краббе, з метою визначення їхніх суттєвих рис. Діалоги були порівняні за стартовою позицією, метою діалогу та учасників, особливостями процесу аргументації, властивостями учасника діалогу та характеристикою релевантності.

– Були визначені головні теоретичні проблеми, які постають під час аналізу типології Волтона-Краббе: проблема раціональності еристичного діалогу та доцільності його виокремлення в окрему нормативну категорію; проблема недостатнього аргументативного характеру у діалогах пошуку інформації та дослідження; проблема спрощеної репрезентації реального процесу наукового дослідження у діалозі дослідження; проблема співвідношення діалогу переконання та прагма-діалектичної критичної дискусії.

– Були реконструйовані різні погляди на співвідношення понять діалогу переконання та прагма-діалектичної критичної дискусії. Згідно з першим з них, висловленим Д. Волтоном та Е. Краббе, діалог переконання є тотожним критичній дискусії. Згідно з другим, висловленим Д. Волтоном, критична дискусія є різновидом діалогу переконання, який характеризується більш строгими правилами. Згідно з третім, висловленим Ф. ван Еемереном, діалог переконання і критична дискусія це теоретичні конструкти різних рівнів, які неможливо порівняти.

– Була визначена роль контексту аргументації у розрізненні понять діалогу переконання та прагма-діалектичної критичної дискусії. У типології Волтона-Краббе діалог переконання – лише один з різновидів контексту, у той час як критична дискусія – більш загальний теоретичний конструкт, який визначає умови раціональної аргументації у будь-якому контексті. У типології Волтона-Краббе різні контексти лягають на тло більш загальної теорії діалогів, а у їхній основі можуть бути різні логічні теорії (інтуїціоністська логіка у діалозі дослідження та діалогова логіка Ерлангенської школи у діалозі переконання). У прагма-діалектичній теорії контексти лягають на нормативну модель критичної дискусії, що не дозволяє ототожнити її теоретичний статус з діалогом переконання у типології Волтона-Краббе.

– Були охарактеризовані теоретичні уявлення про контекст аргументації в межах прагма-діалектики. Контекст впливає на чотири стадії критичної дискусії: стадію конфронтації, в межах якої учасники з'ясовують точку зору, яка викликала розходження думок та визначають ролі протагоніста та антагоніста; стадію відкриття дискусії, в межах якої визначається "зона погодження", тобто множина усіх висловлювань, які учасники вважають прийнятними; стадію аргументації, в межах якої протагоніст захищає точку зору, а антагоніст висловлює сумнів або висловлює протилежну; та стадію завершення дискусії, де сторона, яка програла аргументацію, змушена або відмовитися від початкової точки зору (у разі поразки протагоніста), або зняти зауваження (у разі поразки антагоніста).

Залежно від контексту кожна з цих стадій ототожнюється з певною реальною складовою аргументації. Стадія конфронтації ототожнюється з вихідною ситуацією, стадія відкриття дискусії – з процедурними та матеріальними стартовими позиціями, стадія аргументації – з засобами аргументації та критики, а стадія завершення дискусії – з можливим результатом.

– Були окреслені можливості застосування прагма-діалектичної теорії контекстів для аналізу прикладів реальної аргументації в різних контекстах. Були визначені суттєві риси, яких набуває критична дискусія у різних контекстах. Окрема увага була зосереджена на обговоренні як специфічному жанрі політичної аргументації, та впливу, який цей контекст справляє на перебіг критичної дискусії.

– Були досліджені різні смисли терміну "формальний" у сучасній літературі. На основі цього було розрізнено п'ять значень цього терміну: формальний платонівська форма; формальний як побудований за певними граматичними та синтаксичними правилами; формальний як побудований за певними регулятивними правилами; формальний як нормативний, тобто такий, що протистоїть дескриптивному; формальний як суто логічний, тобто такий, що не пов'язаний з матеріальною сферою.

– Були проаналізовані формально-діалектичні підходи до формалізації аргументації з метою виокремлення інструментарію, придатного для формалізації поняття контексту. Було визначено два найперспективніших компоненти їхньої формалізації: діалогова гра та поняття зобов'язань. Діалогова гра найбільш адекватно відображає динамічний характер процесу суперечки, а поняття зобов'язань у певних іграх (які запропоновані Д. Волтоном) надає цікавий інструмент для формалізації мікро-контексту аргументації.

– Були визначені головні складники діалогових ігор: множина учасників (агентів), які характеризуються власним полем зобов'язань, та сукупність правил. Можна визначити такі групи правил: локутивні, синтаксичні та правила поля зобов'язань. Перші визначають які локуції можуть використовувати учасники. Другі визначають правила діалогу, наприклад, порядок ходу або як учасник повинен відповідати на ті чи інші ходи опонента. Треті визначають яким чином змінюється поле зобов'язань учасників після вимовлених локуцій.

– Були досліджені приклади систем на основі немонотонної аргументаційної семантики з метою визначення інструментарію, найбільш придатного для формалізації поняття контексту аргументації. Серед них аргументаційна система Ф.М. Данга, система *ASPIC+*, та аргументаційні системи Тулузо-Ліверпульської групи. Було визначено, що найбільш корисними для формального вираження контексту є останні дві формалізації.

Найбільшою перевагою системи *ASPIC+* є розрізнення трьох видів критики аргументації, що ведеться ще з Аристотеля: критика форми, критика засновків та критика висновку. Цей інструментарій є актуальним для більш точної формалізації діалогу переговорів.

Найбільшою перевагою аргументаційної системи Тулузо-Ліверпульської групи є їхнє ускладнення характеристики агента, який визначається не лише полем зобов'язань, а й власними бажаннями, переконаннями та інтересами.

– Було охарактеризовано проблемність визначення поняття діалогового протоколу у різних дослідників, зокрема Г. Праккена та Л. Амгуд. Були порівняні їхні підходи до визначення та виокремлені спільні риси, серед яких дозволені ходи, функція чергування та функція завершення.

– Було визначено, що формалізація різних типів контексту відбувається за допомогою поєднання двох компонентів. Перший – це аргументаційна система, яка задає аргументаційну семантику, що становитиме основу для аргументації. Вона може бути публічною, як у розробленій Г. Праккеном *ASPIC+*, або залежати від агента, як у підході до формалізації Тулузо-Ліверпульської групи. Другий – це діалоговий протокол, який безпосередньо задає різні типи діалогу. Його головне завдання – регулювати поведінку агентів в діалозі, визначаючи дозволені локуції та відповіді агента на них. Діалоговий протокол має накладатися на певну аргументаційну систему і не може існувати незалежно від неї.

– Були досліджені наявні методи формалізації контекстів типології Волтона-Краббе та проаналізовані теоретичні висновки, до яких можна прийти після аналізу цих методів. Зокрема, ідея, що основою багатьох діалогових протоколів є встановлена на початку неспіввимірність між учасниками діалогу. У діалогах пошуку інформації та дослідження це неспіввимірність інформації. У діалозі переконання цю неспіввимірність можна визначати як інформаційну, так і як неспіввимірність у комплексах вірувань агентів. У контексті переговорів ця неспіввимірність стосується матеріальних ресурсів, якими володіють агенти. Це дає теоретикам аргументації новий, більш епістемічний погляд на аргументацію. Згідно з таким поглядом, метою аргументації буде наближення епістемічних комплексів учасників діалогу одне до одного.

– Було визначено потенціал використання епістемічних характеристик агента з метою вираження різних контекстів діалогу. Регулювання цих характеристик відповідає запропонованим Д. Волтоном та Е. Краббе критеріям розрізнення контекстів і тому дозволяє більш повно відобразити такі контексти як переговори та обговорення, що включають до себе матеріальні ходи.

– Були охарактеризовані наявні спроби формалізації прагма-діалектичної критичної дискусії з метою визначення можливості імплементації туди прагма-діалектичного поняття контексту. Були визначені такі їхні суттєві риси: асиметричність учасників, простота аргументаційної системи, наявність двох незалежних процедур оцінки аргументації та відсутність епістемічної характеристики агентів.

– Були запропоновані кроки до розширення виразних можливостей запропонованих Д. Віссером та Е. Краббе формалізмів, що дозволило б формально репрезентувати прагма-діалектичне розуміння контекстів аргументації. По-перше, була запропонована розробка більш багатой аргументаційної системи, яка дозволила б додати метадіалогові складники,

необхідні для формалізації прагма-діалектичного розуміння контексту переговорів. По-друге, було стверджено, що включення до формалізації епістемічної характеристики агентів дозволить виразити такі складніші контексти як переговори або медіація.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Тищенко М.В. Особливості семантичного підходу до формалізації аргументації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2016. – вип. 1 (120). – С. 48-52. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія)).
2. Тищенко М.В. Можливості формалізації контексту засобами формальної діалектики // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2016. – вип. 2 (121). – С. 38-42. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія)).
3. Тищенко М.В. Перспективи формалізації контексту аргументації в прагма-діалектиці // Гілея: науковий вісник : збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – Київ: "Видавництво "Гілея", 2017. – Вип. 116 (1). – С. 204-208. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія)).
4. Тищенко М. В. Роль та місце контексту в сучасній теорії аргументації // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – Київ: "Видавництво "Гілея", 2017. – Вип. 122 (7). – С. 252–255. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія), Index Copernicus (Польща)).
5. Тищенко М.В. Методи теорій штучного інтелекту для формального моделювання контекстів аргументації // Гуманітарні студії: Збірник наукових праць / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2017. – Вип. 30. – С. 140-149. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія)).

Тези наукових доповідей:

1. Тищенко М.В. Роль контексту та бекграунду в аргументаційному дискурсі // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2012", 18–19 квіт. 2012 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – Ч. 6. – С. 69-70.
2. Тищенко М.В. Концесія як елемент аргументативного процесу // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету –

2013", 16–17 квіт. 2013 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – Ч. 3. – С. 91-92.

3. Тищенко М.В. Викривлення контексту в теорії аргументації Дугласа Валтона // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2014", 15–16 квіт. 2014 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 3. – С. 125-126.

4. Тищенко М.В. Формалізація аргументації як інтерагентних діалогів // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2015", 21-22 квіт. 2015р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. – Ч. 4. – С. 155-157.

5. Тищенко М.В. Відношення атаки в ASPIC+ як репрезентація критики аргументації в Аристотелівській логіці // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету - 2016", 20-21 квіт. 2016 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – Ч. 4. - С. 107-109.

6. Тищенко М.В. Роль прикладів у викладанні теорії та практики аргументації // VII Міжнародна науково-практична конференція "Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку", 13-14 травня 2016 р.: [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А.Є. Коверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – С. 60-61.

7. Тищенко М.В. Формальне моделювання волтонівської типології контекстів аргументації // Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 13. – С. 220-222.

8. Тищенко М.В. Діалогова гра: необхідність чи штучне обмеження у формалізації контекстів аргументації? // Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 4-5 листопада 2016 року). – Дніпро: НО «Відкрите суспільство», 2016. – С. 123-126.

9. Тищенко М.В. Відмінності у формалізації критичної дискусії та діалогу переконання // Рівень ефективності та необхідність впливу суспільних наук на розвиток сучасної цивілізації: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 24-25 лютого 2017 року). – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2017. – С. 32-37.

10. Тищенко М.В. Щодо перспектив розгляду поняття контексту в сучасній теорії аргументації // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету - 2017", 25-26 квіт. 2017 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2017. – Ч. 3. – С.269-271

АНОТАЦІЯ

Тищенко М.В. Особливості формалізації контекстів аргументації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.06 – логіка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена аналізу поняття контексту аргументації з точки зору можливостей його формального вираження.

Виявлено низку теоретичних проблем, пов'язаних з визначенням різновидів контекстів аргументації в типології Волтона-Краббе та прагма-діалектичній теорії контексту. Зокрема, проблеми доречності визначення еристичного діалогу як окремого контексту, невідповідності діалогу дослідження реальному процесу наукового дослідження та недостатній аргументаційні складовій діалогу пошуку інформації.

Досліджено використання можливостей формальної діалектики та семантичного підходу для формалізації контекстів аргументації. Визначено переваги діалогової гри як інструменту формалізації, важливість побудови аргументаційної системи та розширення епістемічної бази агента аргументації.

Уточнено співвідношення між поняттям діалогу переконання у типології Волтона-Краббе та прагма-діалектичної критичної дискусії. Виокремлено ключову роль контексту у розрізненні цих понять.

Обґрунтовано уявлення про появу та еволюцію поняття контексту в межах теорії аргументації. Запропоновано логічний інструментарій для формалізації контекстів аргументації у прагма-діалектиці.

Ключові слова: аргументація, міркування, контекст аргументації, формальна діалектика, діалогова гра, прагма-діалектика, аргументаційна семантика, формалізація, тип діалогу.

АННОТАЦИЯ

Тищенко Н.В. Особенности формализации контекстов аргументации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.06 – логика. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена анализу понятия контекста аргументации с точки зрения возможностей его формального выражения.

Выявлен ряд теоретических проблем, связанных с определением разновидностей контекстов аргументации в типологии Уолтона-Краббе и прагма-диалектической теории контекста. В частности, проблемы уместности определения эристического диалога как отдельного контекста, несоответствия

диалога исследования реальному процессу научного исследования и недостаточной аргументационной составляющей диалога поиска информации. В качестве основной проблемы, присущей прагма-диалектической теории контекста, автор выделяет несоответствие характеристик жанра коммуникативной активности и относящимся к нему типам коммуникативной активности.

Исследовано использование возможностей формальной диалектики и семантического подхода для формализации контекстов аргументации. Определены преимущества диалоговой игры как инструмента формализации, связанные с ее коммуникативным и диалектическим характером. Также отмечается важность построения аргументационной системы и расширение эпистемической базы агента аргументации. Последнее позволяет формально выразить контексты аргументации, связанные с материальными компонентами, например, переговоры или обсуждение.

Уточнено соотношение между понятием диалога убеждения в типологии Уолтона-Краббе и прагма-диалектической критической дискуссии. Выделено ключевую роль контекста в различении этих понятий, поскольку диалог убеждения является лишь одним из видов контекста, выделенных Д. Уолтоном и Э. Краббе, в то время как критическая дискуссия выступает теоретической основой для различных контекстов.

Рассмотрен вопрос о развитии понятия контекста в рамках теории аргументации. Выявлены основания типологии Уолтона-Краббе. Среди них формальная диалектика Ч. Хэмблина, впервые предложившая инструментарий диалоговой игры для формализации процесса аргументации; диалоговая логика К. Лоренца и П. Лоренцена, уточнившая соотношение между логикой и диалектикой; эпистемическая логика Я. Хинтикки, оказавшая влияние на понимание вопросов и ответов как составляющих элементов аргументации; и прагма-диалектика Ф. ван Еемерена, в рамках которой была разработана теоретическая концепция критической дискуссии. Критика типологии Уолтона-Краббе со стороны последнего способствовала пересмотру понятия контекста в современной теории аргументации.

Предложен логический инструментарий для формализации контекстов аргументации в прагма-диалектике. Основой этого инструментария является построение аргументационной системы, которая поддерживала бы имплементацию различных контекстов аргументации посредством создания диалоговых протоколов. Диалоговые протоколы используются для формального выражения отдельных типов диалогов. Подобный инструментарий уже используется для формализации контекстов из типологии диалогов Уолтона-Краббе и может быть совмещен с первыми попытками формальной репрезентации прагма-диалектической критической дискуссии, предложенными Д. Виссером и Э. Краббе.

Ключевые слова: аргументация, рассуждение, контекст аргументации, формальная диалектика, диалоговая игра, прагма-диалектика, аргументационная семантика, формализация, тип диалога.

SUMMARY

**Tyshchenko M.V. "Specifics of formalization of argumentation contexts".
– Submitted as a manuscript.**

The thesis for the degree of Candidate of Philosophy in specialty 09.00.06 – logic. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine – Kyiv, 2017.

The thesis is dedicated to the analysis of the concept of argumentation context in regards to the possibilities of its formal expression.

The thesis identifies some theoretical issues concerning the definitions of argumentation contexts in Walton-Krabbe typology and pragma-dialectical theory of context. Among them are the issues concerning the definition of eristics as a dialogue type, the discrepancy between inquiry as a type of dialogue and scientific inquiry, and the lack of argumentative components in information-seeking dialogue.

The author clarifies correspondence between persuasion dialogue (Walton-Krabbe typology) and critical discussion (pragma-dialectics). The thesis points out the crucial role of context in distinguishing of aforementioned notions.

The thesis provides a view on the origins and evolution of the notion of context in argumentation theory. The author proposes steps towards formalizing pragma-dialectical argumentation contexts by means of logic.

Keywords: argumentation, argument, argumentation theory, formal dialectics, dialogue game, pragma-dialectics, argumentation semantics, formalization, dialogue type.